

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ МЕТОДИКИ РОБОТИ НАД ХУДОЖНІМИ ТЕКСТАМИ НА ЗАНЯТТЯХ З НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Робота присвячена науковому обґрунтуванню творчо-дієвої концепції роботи над художніми текстами в аспекті культуроспрямованого вивчення німецької мови студентами та учнями старшого етапу середньої школи.

Традиційні вимоги до засобів навчання іноземної мови спрямовані на те, щоб дані засоби забезпечували з одного боку, оволодіння іноземною мовою як абстрактним інваріантом всіх національних мов, а з іншого боку – сумою всіх компонентів конкретної мови на різних її рівнях – фонетичному, лексичному, граматичному та ін. Підготовка германістів вимагає абсолютно нового теоретичного і методичного підходу, на основі якого іноземна мова повинна засвоюватись як єдина система декількох національних феноменів і викладатись як складний синтез усіх мовних рівнів, щоб студент міг у першу чергу засвоїти стереотипи мислення іноземною мовою, перенестися в іншу національну ментальність, відчути чужу естетику сприйняття слова. Оскільки все це найяскравіше втілюється в художній літературі, тексти різних творів і жанрів художнього слова мають посісти значне місце серед мовних засобів навчання іноземної мови поряд із країнознавчими та діловими текстами [1:18],[2:347].

Література і методика навчання іноземної мови – це історія несмілої любові й постійного нехтування. Прагматично-функціональна концепція методики (1975-1985) ставила за мету навчити спілкуватися в ситуаціях повсякденного життя і надавала перевагу роботі з такими текстами, як оголошення, ділові бланки, анкети, листи та ін. Художні тексти відігравали тут лише незначну роль. Найчастіше робота над художніми текстами велася без урахування їх естетики та філософії, за прийомами, властивими текстам ділового стилю [3:439].

Концепція міжкультурних зв'язків при навчанні іноземної мови (з 1985 року) розвивалася під впливом контрастивної лінгвістики та герменевтики чужого. Звичайно ж літературні тексти звертаються до носія рідної мови і культури. Передумови для сприйняття та розуміння художнього тексту представниками інших народів зовсім різні. Одна культура, власна культура читача, вступає в діалог з іншою – культурою тексту. Але саме новизна, незвичність, дивність літературно переданого культуросвітогляду захоплює й підсилює намагання читача проникнути в чужу дійсність через розуміння тексту. Одночасно формується терпіння й наполегливість у роботі з художнім словом, оскільки читач-іноземець усвідомлює, що він не зможе зразу ж зрозуміти все в тексті, і лише поступово відкриває для себе значення деталей.

Зміна парадигм у літературознавстві призвела до принципового переосмислення в дидактиці та методиці роботи над художнім текстом. Метод інтерпретації художнього твору як автономного естетичного витвору незалежно від історичних і суспільних умов, започаткований у німецькому літературознавстві ще в кінці 40-их років [4], монополює панував також у методиці викладання літератури до кінця 60-х років. З типовим “питанням” до тексту і з питанням всіх питань – “Що хоче автор цим нам сказати?” – цей методичний прийом аналізу художнього тексту проник і в методику викладання іноземних мов. Абсолютно нові підходи до сприйняття художнього тексту запропонували на початку 70-их років Ганс Роберт Яус [4] та Вольфганг Ізер [5]. Основні положення цієї концепції полягають у тому, що текст, на їхню думку, існує не “сам в собі”, а лише сприйнятий читачем, тобто текст у процесі читання завжди постає як щось нове. Отже, текст завжди має двох “авторів”: одного, хто написав текст, і другого, хто сприймає текст і актуалізує для себе і через себе зміст тексту. Саме художньому тексту притаманна категорія відкритості, що вимагає від читача в уяві своїй реконструювати розгортання сюжетних ліній, а також домислювати, доповнювати певні невизначені місця з власного досвіду та розуміння, відповідати собі на певні, порушені автором тексту питання. Мабуть, саме тому різні читачі по-різному сприймають один і той самий художній текст, бо між читачем і текстом розвивається перспектива індивідуальної взаємодії.

При такій новій стратегії читання для дидактики менш важливими є автор і текст, акцент уваги зосереджується на читачеві, його активності в процесі читання. Наслідки даної стратегії для методики роботи над художнім текстом можна виразити в наступних принципових підходах:

- при роботі над літературним текстом першочергову роль відіграє активність, спонтанність і мотивованість кожного читача; ці якості слід стимулювати;
- ми виходимо з того, що немає однієї для всіх інтерпретації тексту. Їх може бути стільки, скільки й читачів;
- читачі звертаються до тексту з питаннями, виходячи з власних потреб, досвіду, уподобань та очікувань.

Цей рецептивно-дидактичний підхід був спочатку запропонований у німецькій школі для занять із рідної літератури. Сприйняття читача не як абстрактної особи, а як неповторної, індивідуальної особистості з конкретними особливостями – національно-регіональними, історико-культурними та ін. – відкриває нову стратегію і в роботі над художнім текстом іноземною мовою в процесі її вивчення. Кожен читач – чи в Мексиці, чи в Єгипті, чи в Болгарії – долає дистанцію пізнання тексту, виходячи із власного культурного простору і власного життєвого досвіду, і трактує іншомовний художній текст по-своєму, спираючись на власне розуміння змісту і сприй-

няття чужого світу. Різні тлумачення тексту можуть послужити природним поштовхом до стихійного обговорення, дискусії про прочитане.

Завдання вчителя іноземної мови полягає в тому, щоб забезпечити мовну готовність студентів/учнів виразити щось власне або дізнатися про те, що відчувають і думають інші. Необхідно перебороти асиметрію у стосунках “учитель – учень”, коли вчитель, який все знає, ставить запитання, а учень, який нічого не знає, намагається відповісти на ці запитання. Все це абсолютно неприродно і суперечить комунікативному акту. Необхідно дозволити учням “діяти” з власного досвіду і для власного досвіду з текстом, щось із ним робити, а не лише про нього говорити. На думку Бернда Каста [6:8], “діяти” означає творчо опрацювати текст, завдяки власній фантазії перенести себе в події, змальовані в тексті, активно змінювати хід подій і зміст тексту, продуктивно “втручатись” у текст, доповнювати певні елементи, продовжувати певну сюжетну лінію, реалізуючи власне мислення, уявлення та досвід. Завдяки конкретним діям із текстом і над текстом, учень прагне стати його спів-автором і співучасником його подій. За влучним висловлюванням сучасного німецького письменника Г.М. Енценсбергера, читання є анархічним актом. Читач довільно обходить з текстом, щось перескочить, щось продивиться “по діагоналі”, а якісь інші місця розширить власними асоціаціями, і кожен робить свої власні узагальнення з прочитаного. Виходячи з цього, вчитель може запропонувати студентам/учням завдання, зорієнтовані на їх творчі дії з текстом:

- розрізаний на частини текст реконструювати в хронологічній послідовності;
- заповнити пропуски в тексті, щоб перевірити розуміння суттєвих деталей змісту;
- заповнити опущені частини тексту, враховуючи попередній та наступний контекст;
- викласти текст, як в доміно, із складових карток із частковим відтворенням тексту і порівняти його з оригіналом;
- викласти план для переказу із карток з окремими пунктами або з опорними словами і відтворити зміст історії усно чи письмово;
- актуалізувати текст, переносячи його з одного часу в інший: з минулого в сучасність чи навпаки;
- трансформувати текст, розповідаючи його від іншої особи: від першої замість третьої чи навпаки;
- розповісти історію від імені одного з персонажів тексту;
- ввести в текст себе в якомусь образі, придумати собі свою роль в історії;
- взяти на себе роль певного персонажа з тексту й у формі внутрішнього монологу відтворити його думки, почуття, погляди на події;
- написати за текстом сценарій радіоп’єси і потім драматизувати її;
- доповнити текст діалогом між певними персонажами, який міг би відбутися після певних подій;
- програти текст у формі рольової гри;
- придумати, що відбулося до того, перш ніж почалась історія, щоб пояснити дії та поведінку певних персонажів;
- придумати іншу кінцівку історії та доповнити її подальшими подіями;
- написати свою історію, використавши знайомих персонажів та умови дійства;
- написати текст в іншому жанрі, наприклад, як газетний репортаж;
- написати листа від імені одного персонажа до іншого;
- писати щоденник із перспективи певного персонажа;
- підготувати інтерв’ю з певними персонажами або з автором тексту;
- написати лист до автора з повідомленням власних вражень, висновків для себе та ін.;
- написати рецензію для стінгазети;
- вести читацький щоденник, в якому нотувати свої враження, питання, роздуми, фіксувати цікаві цитати та ін.

Кожен викладач чи вчитель зможе, безперечно, продовжити перелік творчих завдань, виходячи з конкретних умов своєї роботи. Роль учителя ми вбачаємо, в першу чергу, у виборі придатних для творчої роботи текстів та в допомозі читачам зрозуміти текст іноземною мовою через зняття мовних бар’єрів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Naumenko A.M. Schüngeistige Literatur im Linguolandeskundlichen DaF-Unterricht// Наша школа. – 1995. – №7. – С.18.
2. Persicke M. Zu Aspekten der Literaturvermittlung im Unterricht Deutsch als Fremdsprache unter Einbeziehung interkultureller Fragenstellungen// Das Wort – Germanisches Jahrbuch ’97/ Moskau: DAAD. – С. 345 – 350.
3. Honeff-Becker J. Wie sich Literatur mit Vergjegen lesen ldsst. Bemerkungen zum Umgang mit literarischen Texten in Deutsch als Fremdsprache // INFO DAF,. Informationen Deutsch als Fremdsprache, Heft 4. – Мьнchen: DAAD, 1993. – С. 437-438.
4. JauЯ H.R. Literaturgeschichte als Provokation. – Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1970. – 418 с.
5. Iser W. Der Akt des Lesens. Theorie dsthetischer Wirkung. – Мьнchen: Uni-Taschenbьcher, 1976. – 636 с.
6. Kast B. Literatur im Anfдngerunterricht // Fremdsprache Deutsch. – 1994. – Nr. 2. – С. 4-13.

Прищепя В.А. Особенности современной методики работы над художественными текстами на занятиях немецкого языка.

Работа посвящена научному обоснованию творчески-деятельностной концепции работы над художественными текстами в аспекте культуронаправленного обучения немецкому языку студентов и учащихся старшего этапа средней школы.

Prischepa V.P. Peculiarities of Modern Methods of Studying Fiction at German Lessons.

The article is dedicated to the scientific substantiation of the creative activity conception of studying fiction in the aspect of culture-orientated teaching of German to students and senior pupils.